

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Ōrigenus Tōn Eis Tas Theias Graphas Exēgētikōn Hapanta Ta Hellēnisti Heuriskomena

Origenes

Coloniæ, 1685

Origenis Commentariorum In Evangelium Secundum Johannem Tomus
Decimus Tertius.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-79869](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-79869)

picantur de solis hominibus, non opus habere ipsum testibus, dicere oportet duo Evangelistam illi attribuisse; alterum, quod agnoscat omnes; alterum, quod opus non habeat, ut quis testetur de homine. Nam si omnes agnoscebat, etiam omnes, qui essent extra hæc corpora, agnoscebat, atque quid esset in homine: quippe qui major existeret his, qui in prophetando manifestant, & judicant occulta cordis omnia, quæ Spiritus illis suggerit in apertum ducentes. Cæterum illud: *Agnoscebat quid esset in homine*, sumi etiam potest de virtutibus malis, vel bonis operantibus in hominibus. Nam si dedit quis locum Diabolo, ingreditur in illum Satanas; quemadmodum dedit Judas, cum jam Diabolus misisset in cor ejus, ut traderet eum: quam ob causam post buccellam intravit in illum Satanas. Sin Deo locum dederit, beatus fit. *Beat⁹ enim, cuius est illi retributio à Deo, & ascensio in corde ejus à Deo.* Quare agnoscis, ô Fili Dei, omnia agnoscens, quid sit in homine. Sed cum jam satis scriptionis sumperit duodecimus tomus, hic finiemus sermonem.

P/83. 6.

A μη χρείαν ἔχειν αὐτὸν μαρτυρεῖν, ἀλλὰ ἐπὶ δύο αὐτὰς ὁ εὐαγγελιστὴς μεμαρτυρήκει, ὅτι πᾶσι σώσκειν πάντας, ἐκ τῆς μη χρείας ἔχειν ἵνα ἡ μαρτυρήσῃ αὐτῶν ἀνθρώπων· εἰ γὰρ πάντας ἐγνωσκέν, ἔ μόνον ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἁγίων ἁθροίσαν ἐγνώσκον, καὶ πάντας τοὺς ἐξ ἡμετέρων (σωμάτων). ἐγνώσκον πᾶσι ἐν τῇ ἀνθρώπων, αὐτὸ μείζον τυγχάνων τῶν πᾶσι σωφρονοῦντες ἐλεγχόντων, ἐκκρινόντων, καὶ πᾶσι καὶ καρδίαις εἰς φανερόν ἀγορεύοντων πάντων ὡς τὸ πνεῦμα ἑσπεύει ἐλάλει αὐτοῖς· διὰ τὸ ἐγνώσκον ἡ γὰρ ἐν τῇ ἀνθρώπων, λαμβάνουσαν καὶ ἐν τῇ ἐργασίᾳ διωγμένων χερσὶν ἡ καρδίαν ἐν ἀνθρώποις· εἰ μὴ γὰρ διδοίαι πᾶσι τῇ ἀπολύτῳ, εἰς ἐκκρίσιν εἰς αὐτοὺς (καταναί) ἀποκρίσιν ἰδού, ὅτι διαλέλει βέλτερος εἰς πᾶσι καρδίαν αὐτῶν, ἵνα αὐτοὺς πᾶσι διδοίαι καὶ μὴ τὸ πνεῦμα ἐκκρίσιν εἰς αὐτοὺς ἐκκαταναί· εἰ γὰρ διδοίαι τῶν πᾶσι, μακάριος γὰρ· μακάριος γὰρ ὁ ἐκκρίσιν ἀπολύτῳ αὐτῶν πᾶσι· καὶ ἀνάστα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν ἀπὸ τῆς γῆς· γινώσκοντες ἡ γὰρ ἐν τῇ ἀνθρώπων ὁ γινώσκων πάντα, ἡ γὰρ τῇ πᾶσι αὐτῶν.

Ἐπειδὴ περὶ αὐτῶν ἐλάλει· ἐν τῇ δεκάτῃ τόμῳ, ἐν τῇ περὶ καταναί αὐτῶν τὸ βέλτερος.

ORIGENIS COMMENTARIORUM

IN
EVANGELIUM
SECUNDUM JOHANNEM
TOMUS DECIMUS TERTIUS.

ΤΩΝ ΕἰΣ ΤΟ ΚΑΤΑ
ΙΩΑΝΝΗΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ
ΕΞΗΓΗΤΙΚΩΝ
ΤΟΜΟΣ ΙΓ'.

Ibi quidem, Dei amantissime, ac piissime Ambrosi, non videbatur fortasse scindendus sermo Samaritidis, ita ut illius pars esset in duodecimo tomo, & reliqua quæ restabant in tertio decimo. Sed quoniam videbamus duodecimum commentariorum tommum satis scriptionum accepisse, visum est nobis desinere in sermonem Samaritidis, ubi loquebatur ipsa de puteo, quemadmodum Jacob illud dederit, ipse ex eo biberit, & filii ejus, & pecora ejus, tertium decimum tommum incepturis, ubi Dominus ad ipsam respondet: *Respondit Jesus & dixit illi: Omnis, qui biberit ex aqua hac, sitiet iterum; qui autem biberit ex aqua, quam ego illi dederò, fiet fons in eo aquæ salientis in vitam æternam.* Hoc

Iob. 4, 13, 14.

D Ἰσως μὲν * ἀντιθέσει, φιλοφρονέει ἐν τῇ ἑστῇ αὐτοῦ ἀμείβεσθαι, ὅτι αὐτὸς ὁ (κατα) βέλτερος λόγον μὴ ἀποκρίσιν, ὡς τὸ μὲν ἐν αὐτῇ ἐν τῇ δεκάτῃ τόμῳ, καὶ ἡ γὰρ ἐν τῇ περὶ καταναί αὐτῶν ἀνταρκτικῇ περὶ αὐτῶν ἐλάλει τὸ δεκάτῳ τῇ ἐξηγητικῇ, ἔδοξεν ἡμῖν καταλύσαι ἐν τῇ (κατα)βέλτερος λόγον, αὐτῇ τῇ περὶ αὐτῶν φράσει, ὡς ὁ ἰακώβ ἐδοκίμασε αὐτῇ, καὶ αὐτὸς ἐκ αὐτῆς ἔπι, ὅτι αὐτὸς αὐτῇ ἀνταρκτικῇ αὐτῇ, ἵνα ἀρξώμεθα τὴν περὶ δεκάτῃ τῇ δεκάτῃ τῇ περὶ αὐτῶν. ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς ἐν αὐτῇ πᾶσι ὁ πᾶσι ἐν τῇ ὕδατι τῇ δεκάτῃ τῇ περὶ αὐτῶν. διὸ ἐν τῇ ὕδατι τῇ δεκάτῃ τῇ περὶ αὐτῶν.

αὐτῇ, γινώσκοντες πηγὴ ἐν αὐτῇ ὕδατι ἀλλομένη ἐν ζωῇ αἰώνιῳ· δεύτερον τῇ περὶ αὐτῶν.

[illegible]

respondet secundo Jesus ad Samaritanidem:
 primum quidem dicens: *Si fceires donum* Ioh. 4. 10.
Dei, & quis est, qui dicit tibi: Da mihi quod
bibam, tu fortassis ab eo petiisses, & dedisset
tibi aquam vivam; & nunc quando admo-
 nens ipsam, ut peteret aquam vivam, di-
 cit, quæ recentissimus, & ad primam qui-
 dem responcionem nihil loquitur Samari-
 tianis, sed addubitat de comparatione aqua-
 rum, post secundam vero Domini respon-
 sionem additens, quæ ab ipso dicta fu-
 erant: *Da mihi hanc* (inquit) *aquam.* For- Ioh. 4. 11.
 talis enim dogma est, neminem donum
 divinum accipere præter petentem illud.
 Quamobrem Servatorem ipsum Pater
 ipse admonet per Psalmum, ut petat sibi
 donari, docente nos ipso ac dicente: *Domini* Ps. 7. 8.
us dixit ad me; Filius meus es tu, postula à
me, & dabo tibi Gentes hereditatem tuam, &
possessionem tuam terminos terræ. Dicit
 etiam Servator: *Petit & dabitur vobis,* Matth. 7. 8.
omnis enim qui petit, accipit. Paret quidem
 Samaritanus ut petat aquam à Jesu, imago
 existens, ut prædiximus eorum, qui ab Ec-
 clesiæ decretis dissidentes, sunt in divinis
 Scripturis exercitati, quando audit de
 comparatione utrumque aquarum. Et
 vide ex his, quæ passa fuerat, quomodo bi-
 bense ex puteo, quem ipsa existimabat pro-
 fundum, nec refocillaretur, nec à siti libe-
 raretur. Proinde videamus, quid ex illis
 verbis significetur: *Omnis qui biberit ex hac*
aqua, sitiet iterum. Porro vocis sitiendi, &
 vocis esuriendi quoad sensum humilem, &
 corporalem attinet, duæ sunt significatio-
 nes: altera cum vacui cibo egemus, illo
 quod appetimus humido destituit; altera
 cum sæpe pauperes, & qui sunt in egestate
 rerum necessariorum dicunt, etiam si sa-
 tiati fuerint, se esurire vel sitire. Primæ
 quidem testimonium habes in Exodo,
 quando egentes cibus *decima nona die, men-* Exod. 16.
se secundo, cum egressi fuissent Judæi de terra 1. & seq.
Aegypti, murmuravit unusquisque contra
filiorum Israël ad versum Moysen, & Aaron,
& dixerunt ad ipsos filii Israël: Utinam peris-
semus percussi à Domino in terra Aegypti,
quando sedebamus super lebetes carniū, &
quando comedebamus panes ad saturitatem,
cur eduxit nos ad hanc solitudinem, ut inter-
ficeret fame cunctam congregationem? Dixit
autem Dominus ad Moysen: Ecce ego pluo vo-
bis panes de celo, & egredietur populus, & col-
ligent singulis diebus, ut tentem an ambula-
turi sint in lege mea nec ne. Esurientibus
 enim & egentibus⁹ necessario cibo, magnum
 [murmurationem faciebant] ipsorum

εινάντων γὰρ ἑξαπερὺντων τῆς ἀναγκαίας τοῦ
fermo.

Exod. 14
24, 25.

1. Cor, 4.
II.

Cant. 2.8

fermones, quia aqua egentes, & sitientes
murmurabant adversus Moſen, dicentes :
Quid bibemus? quando clamavit Moſes
ad Dominum, & Dominus offendiſt illi li-
gnum, & projecit illud in aquam, & dulcis
facta eſt aqua. Et paulo poſt cum veniſſet
in Raphidim, ſcriptum eſt populum ſitile
illuc propter aquam, illicque murmaſſe
populum adverſus Moſen. Porro ſecun-
da ſignificationis exemplum apud Pa-
ulum reperias dicentem: *Uſq; ad horam per-
ſentem, & eſurimus, & ſitimus, & nudi ſu-
mus.* Primo modo ſitire, & eſurire necceſ-
ſario contingit ſanis corporibus : altero
modo hiſ, qui ſunt pauperes. Igitur quaerendum etiam eſt ex hiſ verbis : *Omnis qui
biberit ex aqua hac, ſitiet iterum*, quali ſigni-
ficatu vocabulum ſitiet dicatur. Atque in
primis quidem etiam ſi quod ad ſenſum
humilem, & corporalem attinet, aperte
declaretur, quod quamvis ſatietur ad pre-
ſens iſ, qui biberit, mox tamen ſubtracto
potu eandem paſſionem ſit perſeſſurus
hoc eſt rurſum ſititurus ſiti, quam à prin-
cipio habuerat, reſtitutus, quomobrem il-
lud etiam ſubjungit : *Qui autem biberit ex
aqua, quam ego illi dabo, fiet in eo fons aquae
ſalientis ad vitam aeternam* : quem fontem
in ſeipſo qui habet, quomodo ſitire po-
terit? præcipue tamen ac principaliter ho-
rum verborum intelligentia talis erit: Qui
participat, inquit, profunditatem [huma-
nae] ſapientiae, prudentiaeque] rationes, re-
ceptis, intelligentiſque profunditatem
hauſtiſ, & iudicio ſuo inventiſ, tamen rur-
ſum ſecundo cogitans denuo dubitabit de
hiſ in quibus requieverat, atque etiam re-
rum, quae quaeruntur apprehenſionem
formans, perceptam à ſe profunditatem
eloqui non poterit. Quare etiam ſi cor-
ruptus aliquis veri ſimilitudine eorum,
quae dicuntur, condeſcenderit, eandem
tamen dubitationem in ſe exiſtente[m]
poſtea inveniet, quam etiam habebat, an-
tequam illa diſceret. At vero meaſ [inquit
Chriſtus] ratio eſt, ut fons vitalis potioniſ
ſiat in eo, qui receperit, quæ à me promit-
tuntur : tantaque beneficia in eo collatu-
rum ſum, qui ſumpleſt aquam meam,
ut fons ſalientium aquarum inventor
omnium, quae quaeruntur, ſcaturiat in
ipſo, intelligentia ſaliente, & fortaliſ
transvolante conſequenter huic aquae,
facile mobili : ipſo actu ſaliendi, & tran-
ſiliendi, ferente ipſum in ſublime, nimi-
rum ad vitam aeternam. *** Ut autem
in Antico Canticorum de Sponſo diſ-
ſerens Salomon : *Ecce*, inquit, *iſe venit*

νυμφίς ἐν τῷ ἄσματι τῶν ἀσμάτων διγλεζόμεν

[illegible]

ἡ ἀλλομενία ἐπὶ τοὺς βενέας. ὡς γὰρ ἐκεῖ ὁ
 νυμφίος ἐπὶ πᾶσι μεγαλοφρονέουσιν καὶ θεοτέ-
 ρας πᾶσι ψυχῆς, ἰσὴ λεγεμένης, ἐπὶ δὲ
 πᾶσι ὑποδεδειγμέναις διαλέγεται, βενέας ὀνομα-
 ζόμενας, ὅπως ἐν αὐτῇ ἡ ἡγομένη ἐν τῷ πόν-
 τῳ ἐκ τῆς ὕδατος, ἡ δὲ δίδωσι ὁ ἰησοῦς, πη-
 γὴ ἀλλεπά ἐκ τῶν αἰώνιων ζωῶν, ὅρα δὲ καὶ
 πόθος μὲν πᾶσι αἰώνιων ζωῶν, ἐκ τῆς ὑπερ-
 πᾶσι αἰώνιων ζωῶν πατέρεα. Χριστὸς γὰρ ἡ ζωὴ.
 ὁ δὲ μέλλων τῶν Χριστῶν, μέλλων τῆς ζωῆς. Ἰο-
 ῦς δὲ ὁ πᾶσι ἐκ τῆς ὕδατος, ἡ δὲ δίδωσι ὁ ἰησοῦς
 ἐκ τῆς πηγῆς ἡγομένης ἐν αὐτῇ πηγῇ ὕδατος ἀλ-
 λαμένης ἐκ ζωῆς αἰώνιων ὅτε παληαῖα τὰ μα-
 καροζόμενα ἐπὶ τῷ πέντῳ, καὶ διψῶντι πᾶσι δι-
 κασιπῶν ἡ ἐπαγγελία. Φησὶ ὁ γὰρ λόγος· μα-
 κάρι ἐκ πενήτων καὶ διψῶντες πᾶσι δικαιο-
 σύνῃ, ἐπὶ αὐτοῖς χορτασθήσονται. καὶ ὅρα
 ἡ πᾶσι πᾶσι, καὶ διψῶντι * δὲ ἐκ τῆς πηγῆς δι-
 κασιπῶν πᾶσι χορτασθήσονται, ὡς τῶν καρε-
 φῆναι ἐμπληροῦν τὸ πέντῳ καὶ διψῶν, ἵνα ἐκ-
 παύσῃ ἐν ἑσέσῳ ἐμπροσθέν τῆς λαοφῶς ἐπὶ τῶν
 πηγῶν ἡ δὲ δίδωσι, ὅπως ἐπιπαθεῖ ἡ ψυχὴ με-
 πρὸς τὸν θεόν. ἐκλήθησεν ἡ ψυχὴ με-
 πρὸς τὸν ἰακώβ, ἡ ζώντα, πότε ἡζώ, καὶ
 ἐκλήθησεν τὸ πρόσωπον τῶν θεῶν ἰν' οὗ διψῶ-
 σιν, καλὴν ἐστὶ πᾶσιν πρῶτον ἐκ τῆς πη-
 γῆς ἡ ἰακώβ, ἡ λέγοντα αὐτῷ ὁμοίως τῇ Γα-
 μαρείδι, Φησὶ, ὁ γὰρ ζωὴν ἔδωκε νῦν πρὸς
 τὴν αἰώνιον ἀπαύσιν λόγον, ἐκ Φρέατος Φη-
 σὶ τῇ πᾶσι ὕδατος, ἀλλὰ ἀπαύσιν Φησὶ. πᾶσι ὁ
 πᾶσι ἐκ τῆς ὕδατος τῆς, διψῶντι πᾶσι. ἐκ-
 παύσῃ μὴ ἐγένετο χρεῖσμον ἐκ τῆς πηγῆς δὲ τῆς
 πηγῆς, ἡ δὲ ἐκ τῆς πηγῆς ἐκ τῆς πηγῆς ὁ ἰησοῦς,
 ἡ δὲ ἐκ τῆς πηγῆς τῆς Γαμαρείδι. δός μοι πᾶσιν πε-
 ραπληροῦν οὗ ὅτι ἐκ αἰτέσῃ τὸ ὕδατος τῆς Γα-
 μαρείδι τῆς ἰησοῦς, οἰονεῖ ἐπαγγελίαν παρέρχου
 αὐτῷ ὁ γὰρ ἀλλὰ ἰσῶν, ἀλλὰ ἡ πᾶσι τῇ πηγῇ,
 ἡ δὲ ἀλλομένη αὐτῇ ὕδατος, φάσιν τῇ ἀνδρῶν σκ,
 καὶ ἐκ τῆς πηγῆς. ἐκ δὲ ἐκ τῆς πηγῆς ἐκ τῆς πηγῆς
 δηλώσῃ τὸ ἐπεροφῶν τῇ αὐτῇ τῇ ἀληθείᾳ
 ἐκλήθησεν, ὁ συνεσμένον ὡφέλειαν, πᾶ-
 ρα πᾶσι νομιζομένην ὡφέλειαν γίνεσθαι ἡμῶν
 δὲ τῇ πηγῇ, καὶ νοσησῶν ἀκέρως ἐκ
 τῆς τῇ πηγῇ πᾶσι δὲ τῇ πηγῇ τῇ ἰακώβ
 διψῶντι πᾶσι, ἡ δὲ πᾶσι ἐκ τῆς ὕδατος ἡ
 δίδωσι ὁ ἰησοῦς, πηγὴν ὕδατος ἐκ αὐτῆς ἡ
 ἡ δὲ ἀλλομένη ἐκ ζωῆς αἰώνιων. καὶ γὰρ τὰ κυ-
 ράσῃ ἐκ θεοτέρεα ἡ κυρία τῶν θεῶν, ἵνα
 μὴ ἐκ κυρίασῃ γὰρ, ἵνα δὲ ἐκ ἀνθρω-
 πίνῃ φωνῇ. καὶ τὰ οὗ ἡ γὰρ Γαμαρείδιαν, ἡ γὰρ ὡς ἀνθρωπίνῃ * ἐστὶ γὰρ καὶ ἀλλὰ πᾶσι,
 Pars II. C c fecit

A *faliens super montes, transliens colles; nam*
 hoc pacto super generosiores, diviniore-
 que animas, montes dictas, salit Sponsus,
 transilit vero deteriores dictas colles: sic
 hoc in loco fons factus in eo, qui biberit ex
 aqua, quam dat Jesus, salit ad vitam æter-
 nam, fortassis etiam saliturus ultra vitam
 æternam, nempe ad Patrem existentem
 supra vitam æternam. Est enim Christus
 vita: proinde qui major est Christo, vita
 etiam est major. Cæterum tunc fontem
 in seipso existentem aquæ salientis ad vi-
 tam æternam habebit, qui biberit ex aqua,
 quam dat Jesus; quando promissio com-
 pletur hominis, cui promittitur beatitu-
 do, eo quod esurierit, & sitierit iustitiam;
 inquit enim Filius Dei: *Beati qui esuriunt, Matt. 5. 6.*
 & *sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabun-*
tur. Et fortassis quoniam esurire, & sitire
 [iustitiam satiari est,] si quis iustitiam, an-
 tequam satietur, fecerit, is famem & sitim
 ingeneret in se oportet, ut satietur, illud
 dicturus: *quemadmodum desiderat cervus ad Ps. 41. 2. 7.*
fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad
te Deus. *Sititit anima ad Deum: nempe ad*
illum fontem, ad illum viventem: quando ve-
niat, & videbor coram facie tua? Ut ergo
 sitiamus, bonum est è fonte Jacob ut in-
 primis bibamus: illum, non perinde atq;
 Samaritis, dicentes puteum. Nam Serva-
 tor ad illius respondens sermonem, ne
 nunc quidem ex puteo inquit aquam esse,
 sed simpliciter inquit: *Omnis qui biberit ex*
aqua hac, sitiet iterum. Quod si bibenti ex
 illo fonte, nulla provenisset utilitas, haud-
 quaquam sessurus fuerat apud fontem Je-
 sus, neque dicturus Samaritidi: *Da mihi*
quod bibam. Proinde observandum est,
 D *quemadmodum petenti à se aquam Sa-*
maritidi non alibi promiserit Jesus illam
se daturum, quam apud fontem, dicens il-
li: Vade ad vocandum virum tuum, & veni
huc. Adhuc autem inspiciamus, num quia
 qui biberit ex fonte Jacob, sitiat iterum;
 qui vero biberit ex aqua, quam dat Jesus,
 fontem in seipso habeat aquæ salientis ad
 vitam æternam, innui possit diversam esse
 utilitatem eorum, qui cum ipsa veritate
 consuetudinem habuere, habituriq; sunt,
 ab ea utilitate, quam nobis oriri existima-
 mus ex Scripturis, etiam si accurate intel-
 lectæ fuerint; præsertim cum quædam ex
 principalioribus, diviniorebusque Dei my-
 steriis nec capere potuerit Scriptura, quæ-
 dam etiam nec vox humana: nam quædam
 significationes divinæ cum sint, lingua est
 humana: *Sunt namque etiam multa, quæ* *Iob. 41. 25.*

fecit *Jesus*, quæ singulatim si scribantur, nec ipsum arbitror mundum capturum qui scriberentur libros. Quin & quæ loquuta sunt

Apoc. 10. 3

2. Cor. 12.

4.

1. Cor. 6. 12

homines non licebat: *Omnia quidem licent, at non omnia expediunt.* Sin vero audit inestabilia verba, quæ fas non esset ad hominem loqui, arbitror ego universæ cognitionis elementa quædam minima, brevissimasque introductiones esse universas Scripturas, etiam si accurate intellectæ fuerint. Quamobrem vide, num fons Jacob, ex quo bibebat aliquando Jacob, sed nunc non bibit, atque etiam bibebant filii sui, sed nunc potum habent illi priori potu præstantiorem; quin biberunt etiam pecora eorum, possit esse universæ Scriptura; aqua vero Jesu, illud esse possit, quod est supra ea, quæ scripta sunt; non omnibus autem scrutari licet, quæ sint superioribus, quæ scripta sunt, nisi qui affimulatus fuerit ipsis; ne objurgetur audi-

Hecl. 3. 20

ens: *Te difficiliora ne quæras: & te fortiora ne vestiga.* Quod si dicimus, aliqua esse supra ea, quæ scripta sunt, non hoc dicimus ea posse multis esse nota, sed Johani, qui audiens, scribere etiam qualia essent ea tonitruum verba non permittitur; cumque ea didicisset, ea non scribit, ut parcat mundo: rebatur enim, ne ipsum quidem mundum capturum, qui scriberentur libros. Quin etiam, quæ Paulus didicit, sunt supra ea, quæ scripta sunt, quandoquidem homines ea loquuti sunt; & quæ oculus non vidit, sunt supra ea, quæ scripta sunt; & quæ auris non audivit, scribi non possunt. Quin quæ in cor hominis non ascenderunt, fonte Jacob sunt majora: quippe quæ à fonte aquæ salientis ad vitam æternam manifestantur his, qui cor hominis non amplius habent, sed dicere

1. Cor. 2.

12, 13.

valent: *Nos autem mentem Christi habemus, ut videamus, quæ à Deo donata sunt nobis: quæ etiam loquimur non in sermonibus, quos humana sapientia docet, sed quos docet Spiritus Sanctus.* Et inspicere, an fieri possit, ut humana sapientia non loquatur falsa dogmata, sed quæ veritatem confirmant, & ad homines posteriores perveniant; quæ vero Spiritus edocet, sint fortasse fons aquæ salientis ad vitam æternam. Introductiones ergo sunt Scripturæ, à quibus accurate intellectis, & nunc nominatis fons Jacob, ascendendum est ad Jesum, ut nobis largia-

A à ἐποίησεν ὁ ἰησοῦς, ἄλυσιν ἐν γραφῇ καὶ ἰδε αὐτὸν οἶμαι * χωρῆσαι πρὸς γραφὴν αὐτῶν. ὅσα δὲ ἐλάλησαν αὐτῷ βροντὰ μέλαινα γραφῆν ἰωάννης, καλῶνται * ὁ δὲ πᾶσι ἀκηκεῖται φωνὴν ἀρήρητα ῥήματα, καὶ ἐν ἡμῖν λαλῶνται ἦν, ἐξ ὧν γὰρ αὐτὰ λαλῶνται ἐγὼ γέλοις, ἀνθρώποις δὲ ἐκ ἐξῆς. πᾶσι μὲν γὰρ ἐξέστιν, ἀλλ' ἐκ παντὸς συμφορῇ. * ὁ δὲ ἦεν σεν ἀρήρητα ῥήματα, ἀ ἐκ ἐξῆς, φωνὴν αὐτῶν λαλῶνται, ὅμοια δὲ τῷ ὅλῳ γένει. B σιχηθῶ ἵνα ἐλαχίστοις, καὶ βραχυτάτοις ἢ παραγωγῶς ὅλως γραφῆς, καὶ πᾶσι τοῖσι ἀκελῶς. ὅσα ἰοιμαὶν ἐῖς δύναται ἡ μὲν πηρὶ τῷ ἰακώβ, ἀφ' ἧς ἐπὶ πηρὶ ἰακώβ, ἀλλ' ἐκ πῆνυ νῦν, ἐπὶ τῷ καὶ ἐν ἡμῖν, ἀλλὰ νῦν ἔχουσι τὸ κρεττόν ἐκείνῃ πῆνυ, πᾶσι καὶ δὲ καὶ τῷ ὅλῳ ῥήματα αὐτῶν, ἡ πῆνυ ῥήματα. τὸ δὲ τῷ ἰησοῦ ὕδωρ, τὸ ὕδωρ ὁ γένεσται, ἐπῆν δὲ ἐξέστιν ἐξ ὧν τῷ ὕδατι ὁ γένεσται, ἐάν μὴ ἴς αὐτοῖς ἐξομωθῇ, ἵνα μὴ σιωπῇ. C σιωπῇ ἀπὸ τῶν τῶν χαλεπώτατα σὺ μὴ ἴσῃ, ὅτι ἰσχυρότερόν σε μὴ ἐρεῖται. ἐάν δὲ λεγώμεν τῷ ὕδατι ὁ γένεσται ἵνα ἵνα, ἐκ τῆς φωνῆς ὅτι γινώσκῃ τοῖς πολλοῖς ὅτι δύναται, ἀλλὰ ἰωάννης ἀκλόνητος, καὶ γραφῆν αὐτῷ μὴ ἐπιτεταμένῳ, ὅποια μὲν πᾶσι βροντῇ ῥήματα, καὶ μαρτυροῦνται, καὶ ὅσα τῷ φωνῇ τῷ ὅλῳ ὁ γένεσται αὐτῷ. ὅσοι γὰρ μὲν αὐτὸ τὸ σμον χωρεῖν πρὸς γραφὴν αὐτῶν βιβλία. ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ πᾶσι, μεμάρηται ἄρρητα ῥήματα, ὕδατος ὁ γένεσται, ἐκ γὰρ τῶν γένεσται αὐτῶν. D θραύσει λαλῶνται καὶ καὶ ὁ σφῆλμα ἐκ αὐτῶν, ἐστὶν ὕδατος τῶν γένεσται, καὶ ἐκ ἐκ ἡκαστε γραφῆν, ἡ δύναται. καὶ πᾶσι καρδίαν ὁ ἀνθρώπος μὴ ἀνέθεσται, μὲν νά ἐστὶ τῷ ἰακώβ πηγῆς, ὅτι πηγῆς ὕδατος ὁ ἀλλομένῳ ἐκ ζωῆς αἰώνιου φανερῶνται τῷ ἐκείνῳ καρδίαν ἀνθρώπου ἐκαστοῦ, ἀλλὰ διωαμένους λέγειν ἡμῶν ὅτι γὰρ γένεσται ἡμῶν, ἵνα εἰδωμένῳ τῷ ὕδατι τῷ θεοῦ καρδίαν ἡμῶν, ἀ ἐκ λαλῶνται, ἐκ ἐκ δὲ διδάσκῃς ἀφῶν πηγῆς σοφίας λόγους, ἀλλ' ἐκ δὲ διδάσκῃς πνεύματος καὶ ἐπίστανται ἐκ τῶν τῶν αὐτῶν πῆνυ σοφίαν μὴ πᾶσι ὕδατος καλῶν ὀνόματι, ἀλλὰ πᾶσι σιχηθῶνται τῷ ἀληθείας, ἐκ τῶν ἐκ ἀνθρώπων φανερῶνται. τῷ ὅλῳ πῆνυ ματῶν, τῶν ἐκ τῶν ἡμῶν τῷ ἀλλομένῳ ὕδατος ἐκ ζωῆς αἰώνιου. ἐπαγωγῶν αὐτοῦ τῷ γραφῇ, ἀφ' ὧν ἀκελῶς νεομενῶν, πῆνυ ἡμῶν, ἵνα ὅσοι ἡμῶν χαλεπῶν πηγῆς τῶν ἀλ-

ζομένων, πηγῆς τῶν ἰακώβ, ἀνελθῶν πρὸς ἰησοῦν, ἵνα ὅσοι ἡμῶν χαλεπῶν πηγῆς τῶν ἀλ-

ἐν τῷ ὕδατι ζῶν. ἀπεκρίθη ἡ γυνὴ, καὶ ἀποκρίσας αὐτῇ τὴν κενωτικὴν τὴν πρὸς τὸν Ἰησοῦν ἀν-
 δρᾶν, καὶ εἰπὼν, ἐν ἔχω ἄνδρα. λέγει αὐτῇ ὁ
 Ἰησοῦς. καλῶς εἶπες, ὅτι ἄνδρα ἐν ἔχω, καὶ
 πῶς γὰρ ἄνδρας ἔχεις, καὶ νῦν ἐν ἔχεις, ἐν
 ἧμῃ ἐστὶν ὁ ἀνὴρ. τὸτο ἀληθὲς εἰρηκας. * ἡ πᾶσαν
 τὴν ἐκκεννωμένην ψυχὴν εἰς τὸν Ἰησοῦν ὡς
 φῶς ἐν χερσὶν ἰσοῦσθαι, ὅπου τὸ αἶδιον ἦν καὶ
 ὁμοιωμένην ἀρχομένην, τὰς πέντε
 ἀνδρας κατεκρίνας τὸν αἰδιόθετον ἀνδρὸς Ἰησοῦ
 ἰσομένην ἰσχυρῶς. ἐπὶ τὴν ἡμῶν ἐκκεννωμένην τοῖς
 αἰδιότοις, ἀνακύψαι τις θέλων, καὶ πρὸς τὸν
 πᾶσι τὰ πνεύματα, ἀπειρηγὸς λόγῳ πρὸς τὸν
 ἀλλοτρίως καὶ πνευματικῶν ἐκκεννωμένην, ἡ-
 τούτῳ μὴ τὰς πέντε ἀνδρας ἐπὶ τὸν προερχόμενον,
 δὲς, ὡς ἔστιν ἐκείνῳ, τὸν διπλοῦτον τοῦ πρὸς
 τὸν ἑαυτοῦ ἐκκεννωμένου τὸν ἑαυτοῦ. καὶ
 ὡς ἐκείνῳ ἐκείνῳ εἰς συνάφην ἡμᾶς ἀρ-
 γῇ τὸν ἑαυτοῦ ἀνδρῶς, ἐκείνῳ σύνεσμεν. ἐλ-
 θὼν δὲ τὸν κυρία λόγῳ, καὶ εἰς λαχρόν τὸν ἡ-
 μῶν, ἀρρέμενοι ἐκείνῳ τὸν ἀνδρᾶ, φάμεν,
 ἐν ἔχω ἄνδρα, ὅτε καὶ ἐπὶ τὴν ἡμῶν ὁ κύριος
 λέγων καλῶς ἵππας, ὅτι ἐν ἔχω ἄνδρα. τὸ δὲ,
 τὸτο ἀληθὲς εἰρηκας, οἰονεὶ ἐκκεννωμένην ὡς
 ἡ πρὸς τὸν ἑαυτοῦ ἀνδρᾶ, αὐτῇ εἰρη-
 μένῳ καὶ παρὰ τὴν ἀληθὲς τὸν, ὅς ἐστιν ἑαυ-
 τῇ ἰσοῦσθαι ἀμαρτανῶν. αὐτοῦ γὰρ ὁ ἰησοῦς, ὡς
 ἐκείνῳ πρὸ τῶν ἐκκεννωμένων, συγχρηστῶν ὁμο-
 μαρτανῶν, ἡ αὐτοῦ ἀρετή, ὡς ἀληθὲς
 δὲ τὸ. ὅτε ἀπὸ τῆς ἐκείνῳ, καὶ τὸν φέρει ἐπὶ
 βῆτον. ὡς δὲ ἐκ ἀληθὲς καὶ τὸ. ἰακώβ ἐν
 τῷ φέρει τὸν ἑαυτοῦ ἐπὶ τὸν αὐτοῦ, ἐπὶ τὸν θέρμα-
 τα αὐτοῦ. ἐν γὰρ ἐκείνῳ οἰονεὶ ἐπὶ τὴν ὁμομαρ-
 τανῶν ὁ ἰακώβ, καὶ οἱ ἰσοῦ αὐτοῦ, ἐπὶ τὸν θέρμα-
 τα αὐτοῦ, εἰσὶν δὲ ἡ ὁμομαρτανῶν τὸ ὁμοιοῦν, ὅπου
 πᾶσι τὸν πᾶσαν ἐκκεννωμένην καὶ ἰακώβ, ἐπὶ τὸν ἰσοῦ
 αὐτοῦ, καὶ ἰσοῦ θέρμασιν αὐτοῦ, δὴλον ὅτι,
 ψευδῶς. ἰσοῦ δὲ καὶ τὸν ἑαυτοῦ ἐκκεννωμένην
 τῶν, ὅτις φησὶν αὐτοῦ, καὶ πρὸς τὸν αὐτοῦ, ἐπὶ
 ἐκκεννωμένην ἐκείνῳ γινώσκαι τὸν ζῶν, καὶ
 τὸ κατ' αὐτὸν δοῦναι ὁμομαρτανῶν, φησὶν, ἡν,
 καὶ εἰσὶν τὸν ὁμομαρτανῶν αὐτοῦ ἐπὶ τὸν πρὸς τὸν
 φέρει ἐκ τῶν θέρμασιν τὸν ἰακώβ ἐκ αὐτοῦ π-
 πικῶν. ἐπὶ τὸν αὐτοῦ, ἐπὶ τὸν αὐτοῦ, καὶ
 ἐκκεννωμένην ἐκείνῳ πᾶσι ἐκ μέγας γινώ-
 σκω, ἡν τὴν δὲ τὸν ἑαυτοῦ συγχρηστῶν τὸν
 αἰδιότων ἡμῶν, ἐκ ἐκείνῳ ἀνθρώπῳ λα-
 λῶν, πᾶσαν τὴν δὲ ἐκείνῳ ἐκ αἰδιότων

A tibi aquam vivam; Respondit mulier, con-
 demnans seipsam, quod cum huiusmodi
 viro consuetudinem habuisset, & dicit:
 Non habeo virum. Dicit illi Iesus: Bene
 dixisti, non habeo virum, nam quinque vi-
 ros habuisti, & nunc quem habes, non est
 tuus vir, hoc vere dixisti. Arbitror quod
 omnis anima, quæ introducitur ad eam,
 quæ est per Scripturas, pietatem in Chri-
 sto, incipiens ab his rebus, quæ sensibus
 sunt obnoxia, & quæ corporeæ vocan-
 tur, habeat priores quinque viros; uno-
 quoque sensu virum aliquem faciente:
 postea verò quam habita consuetudine
 cum his, quæ sensu percipiuntur, emer-
 gere quis volens, & conversus ad ea,
 quæ animo cernuntur, impegit in ser-
 monem spiritualem non sanum, præter-
 xtu Allegoriæ, hic post quinque viros ad
 sextum pergit, dato, ut ita dicam, re-
 pudii libello quinque primis, & decer-
 nens cum sexto habitare. [Atque ut
 Iesus adventu suo nos in ejusmodi viri
 conspectum, consensumque duxit, cum
 illo consuetudinem habemus & vivimus.]

B Verum cum adveniret Sermo Domini,
 disserueritque nobiscum, negantes illum
 virum, dicimus: Non habeo virum: quan-
 do etiam laudat nos Dominus dicens:
 Bene dixisti, non habeo virum. Illud vero:
 Hoc vere dixisti, veluti objurgatorium
 est, perinde quasi mulier in superioribus
 non vera dixerit. Ac fortasse verum non
 erat Judæos cum Samaritanis commer-
 cium non habere, ipso Jesu, ut in supe-
 rioribus diximus, commercium habente
 cum Samaritanis, ut illis esset adjumen-
 to. Ac ne illud quidem verum est: Ne-
 que haustorium habes, & puteus altus est:
 fortassis etiam neque illud, quod Jacob
 ex puteo biberit, & filii ejus, & pecora
 ejus; nam si Jacob, & filii ejus, & pecora
 ejus non similiter biberunt, ut mulier
 Samaritis, existimatque illa similem se
 omnino potum, atque eundem bibisse
 cum Jacob, & filiis ejus, & pecoribus
 ejus, perspicuum est falsa eam dixisse.
 Sed jam videamus quid Heracleon hoc
 in loco sentiat: inquit autem [fontem
 illum,] imbecillum, & temporariam, &
 deficientem fuisse vitam, illiusque glo-
 riam; mundana enim, inquit, erat: &
 existimat se demonstrationem afferre [per
 fontem] significari vitam mundanam, eo
 quod pecora Jacob ex eo biberint; & si-
 quidem imbecillum, & temporariam, &
 deficientem accepisset cognitionem eam
 quæ est ex parte, nempe cognitionem
 ex Scripturis proveniente, comparatio-
 ne verborum indicibilem, & quæ ad
 hominem loqui non est fas, omnem

destruitur, cum venerit illud, quod perfectum est, haudquaquam illud reprehendissimus : sin vero isthuc agit, ut reprehendat vetera, reprehendus est ipse. Porro quod ait aquam, quam dat Servator, ex spiritu esse, & ex ipsius potentia, vera narrat: quin hæc verba: *Non sitis in æternum*, iisdem pæne verbis interpretatus est sic dicens: Vita æterna est vita ipsius, & quæ nunquam corrumpitur, sicut prima illa aqua, quæ est ex puteo, fed manens: nequit enim auferri donum, & gratia Servatoris nostri, quæ neque consumitur, neque corrumpitur, in eo qui particeps ipsius fuerit. Porro autem cum primam vitam corruptibilem dederit, siquidem eam corruptibilem vitam dixit, quæ est secundum literam, quærens, & inveniens ablatione velaminis vitam eam, quæ est ex spiritu, recte dixit: sin vero corruptibilem dicens, acculat vitam veterum, perspicuum est cum hoc facere, tanquam qui non videat bona illa umbram habere futurorum illorum. Cæterum non inscite interpretatus est vocem salientis aquæ, dicens eos qui è supernis illam abundanter suppeditatam participant, vicissim etiam ea scaturire, quæ sibi suppeditata fuerint. Sed & Samaritidem laudat, ut quæ suæ ipsius naturæ fidem ostenderit æqualem, & constantem: non motam ob ea, quæ illi dicebat Servator; cui etiam nos annuimus, si propositum laudat, nihil de natura veluti excellenti innuens; sin vero ad naturale opificium refert, quod Servatori obtemperavit Samaritis, quasi hoc non omnibus infit, subvertenda est illius oratio. Nescio vero quomodo Heracleon, quod scriptum etiam non est, assumens dixerit in hoc dictum: *Da mihi hanc aquam*, brevis Sermone Dei Filio stimulatam mulierem odio habuisse etiam locum illius putei, qui dicebatur Jacob. Prætere in illud: *Da mihi aquam hanc, ut non sitiam, neque veniam huc ad hauriendum*, inquit mulierem hæc dicere offendentem labore hauriri, & cum difficultate parari aquam illam ad irrigandum non aptam, neque nutrientem. Unde enim potest offendere aquam Jacob irrigationi aptam non esse, nec nutrientem? Adhuc in hæc duo verba: *dicit illi*: inquit Heracleon: scilicet tale quid dicens: Si vis accipere hanc aquam, vade, voca virum tuum: & existimat virum, quem Samaritidis esse Servator dicit, Pleroma Samaritidis esse, ut profecta cum illo ad Servatorem, reportare ab ipso potentiam, & unionem, & communionem ad Pleroma suum posset: cum Christus non dixerit

[illegible]

